

Alexis de Tocqueville

24. prosince 2005 Petr Sokol

Alexis de Tocqueville, francouzský politik a myslitel, se narodil 29. července 1805 ve francouzském Verneuil, poté studoval práva v Paříži. Se svým spolužákem Gustavem de la Bonnierem vycestoval v roce 1831 do Spojených států studovat vězeňský systém. Tito dva muži užili své poznatky v knize *Kázeňský systém v USA a jeho aplikace ve Francii*. Po návratu do Paříže v roce 1832 pak napsal Tocqueville svoji nejslavnější knihu - *Demokracie v Americe*. Tvrdí v ní, že plný vývoj demokracie se udál právě v Americe, protože zdejší podmínky jsou nejlépe odolné evropským sociálním idejím.

Dílo Alexise de Tocqueville *Demokracie v Americe* může být právem považováno za bibli liberálního konzervatismu. Na počátku této dvousvazkové knihy Tocqueville říká, že aplikovat abstraktní zákony na konkrétní lidské společenství je nebezpečné - tvrdí, že *manners and more* (zákony a zvyky) jsou důležitější než zákony. Pokud na to přijde, má se člověk řídit především zvyky.

Demokracie jako rovnost společenských podmínek

Tocqueville chápe demokracii jako vládu lidu. Určitý problém však podle něj nastává v okamžiku, kdy se snažíme vládu lidu definovat. Pokud bychom ji porovnávali s athénskou demokracií, v níž byli

takřka všichni plnoprávní občané politicky angažovaní, pak v zásadě žádná zastupitelská demokracie demokracií není. Z hlediska monarchií či autoritářství je naopak demokracií téměř vše. Tocqueville považuje za základní rys demokracie nikoliv svobodu, ani rovnost před zákonem, a dokonce ani rovnost příležitostí, ale rovnost společenských podmínek, která stojí za všemi prapodivnými rysy, které sám zaznamenal. Tocqueville tvrdí, že prvotní vášní, podněcovanou takovými rovnými společenskými podmínkami, je láska k rovnosti samotné.

Nebezpečí tyranie většiny

S logickou ztrátou uznání urozenosti a rozmanité kvality pak přichází něco, čemu Tocqueville říká demokratický despotismus, charakteristický ztrátou rozdílů a autority a přesunem moci do rukou davu, příp. ekonomickým a kulturním rovnostářstvím. V této společnosti, kde chybí ctnosti, dominují demokratické choutky a žádostivost člověka a nastupuje kolektivistická disciplína, standardizující myšlení ducha, vnucující diktát průměrnosti a v posledku zabíjející pestrost a rozmanitost života.

Následuje tak *tyranie veřejného mínění*, v níž člověk, neschopen se opřít o cokoli jiného (protože přirozené autority s nástupem vlády lidu a požadavky na lidskou přirozenost zmizely) než o názor většiny, této většině důvěřuje a konformizuje se.

Další nezbytnosti pro svobodu

Mezi další Tocquevillovy požadavky, které mají chránit jím milovanou svobodu, patří např. vyzdvihování role náboženství, ctností a také ochrana práv aristokracie a hierarchie. Hierarchie podle Tocquevilla tvoří pověstný mezičlánek mezi člověkem a mocí. Tocqueville proto chrání institut aristokracie pro potřeby skutečné svobody (rozmanitosti), přičemž tvrdí, že aristokracie musí být dostatečně početná, aby nepodlehla vášním masy, na druhou stranu však nesmí být příliš velká, aby

podlehla vlatním vášním.

Alexis de Tocqueville říká, že moderní (levicový) liberalismus je svobodou pro nesvobodu. Jinými slovy - v tomto liberalismu chybí jakýkoliv záchytný bod, který by lidi odděloval (ve smyslu činil je rozmanitými) a jakákoliv mravní hodnota. Tu mohou lidem dodat pouze konzervativní elementy jako dobrovolná sdružení občanů či hodnoty a ctnosti.

Alexis de Tocqueville

(1805-1859)

- francouzský historik, politik a myslitel
- ministr zahraničních věcí, člen Poslanecké sněmovny, Ústavodárného shromáždění a Zákonodárného shromáždění
- dílo: Demokracie v Americe (2 svazky: 1835 a 1840), Starý režim a revoluce (1856)